

УДК 378.01:343.353

ВАДИМ ІВАНОВИЧ САПИЧ,

доктор економічних наук, доцент

Надія Миколаївна САПИЧ,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЧИННИКИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Валовий внутрішній продукт (ВВП) на душу населення у поточних цінах в Україні за 1990-2020 рр. збільшився з 1816,0 до 3726,9 дол. США, тобто у 2,1 рази. За цей же період у Польщі даний показник зріс з 1740,0 до 15656,2 дол. США, себто майже у 9 разів [1]. Одним із відмітних факторів прискореного розвитку Польщі порівняно з Україною є значно нижчий рівень корупції. За підсумками 2020 р. Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) із 33 балами зі 100 можливих отримала 117 місце серед 180 країн у списку CPI. Польща з 56 балами посіла 45 місце [2]. За підрахунками Міжнародного валютного фонду, якби рівень корупції в Україні було знижено до середнього рівня серед європейських країн, то реальне зростання ВВП складало б не 3%, а 5%. Крім того, це змінило б потенціал зростання [3].

Рушійною силою економічного розвитку є інвестиційна активність. Найбільш прогресивні структурні зміни в економіці забезпечують іноземні інвестиції. По даним на кінець 2019 р. обсяг прямих іноземних інвестицій на душу населення в Україні склав 1112 дол. США. У Польщі названий показник дорівнював 6242 дол. США, тобто був більшим у 5,6 рази [4, с. 18]. Проведене у листопаді 2020 р. опитування іноземних інвесторів, 74% з яких мають нині інвестиції в нашій країні, показало, що найбільш суттєво перешкоджає іноземним інвестиціям в Україну недовіра до судової системи (8,5 балів за 10-ти бальною шкалою) та розповсюджена корупція (8,2 балів) [4, с. 2, 4].

Вкрай негативним наслідком корупції в Україні є втрати бюджетних коштів. Щорічно державний бюджет України втрачає 455 млрд грн через корупційні схеми, в тому числі 120 млрд грн через «конверти» та конвертаційні центри, 100 млрд грн – «сірий імпорт», 100 млрд грн – схеми у державних закупівлях, 70 млрд грн – офшорні схеми, 30 млрд грн – «скрутки», 20 млрд грн – схеми з використанням ФОП, 15 млрд грн – контрафакт [5]. Втрати бюджетних коштів призводять до недофінансування видаткової частини державного бюджету, що незадовільно впливає на стан соціальної сфери та обороноздатність країни. Нестача бюджетних коштів зумовлює підвищення рівня інфляції, що посилює макроекономічну нестабільність.

Наявність корупції підриває основи економічної конкуренції. Економічна модель вільної конкуренції передбачає, що ціни на товари і послуги визначаються виключно під впливом ринкових факторів, співвідношення попиту та пропозиції. Корупційні схеми призводять до підвищення цін. Ведення бізнесу стає дорожчим, він втрачає свою конкурентоспроможність. Можна навести чимало прикладів, коли ціни на одні й ті самі товари в Україні є значно вищими, ніж в європейських країнах. Завищені ціни обмежують купівельну спроможність українців, у більшості з яких за низьких доходів вона і так є недостатньою. Відповідно, обмежений попит не стимулює розвиток виробництва товарів і надання послуг.

Під впливом корупції ускладняється мобільність факторів виробництва, яка є важливою складовою вільної конкуренції. Мова йдеться про фактори виробництва, які перебувають у державній власності і їх залучення до приватного бізнесу не завжди відбувається без використання корупційних схем. Протягом тривалого періоду найбільше корупційних зловживань в Україні відбувалося при передачі земель державної власності. Протидією корупції у сфері земельних відносин починаючи із жовтня 2017 р. стало запровадження передачі в оренду ділянок земель сільськогосподарського призначення державної власності виключно через електронні земельні торги.

Виникнення наприкінці 1990-х – початку 2000-х рр. політичної корупції в Україні на загальнодержавному рівні серед вищого керівництва держави, органів виконавчої і судової влади, народних депутатів України, керівників політичних партій призвело до монополізації гірничо-металургійного та паливно-енергетичного комплексів, хімічної промисловості, машино- та суднобудування, ринків реалізації нафтопродуктів і газу. Монополізація провідних галузей економіки обумовила появу олігархату. Монопольне становище дозволяє отримувати надприбутки, частина яких спрямовується олігархами на вчинення корупційних дій з метою подальшого збагачення. Протягом багатьох років олігархат став в Україні стабільним джерелом посилення корупції серед представників усіх гілок влади. Підписання 5 листопада 2021 р. Президентом України Володимиром Зеленським Закону України № 1780-IX «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним з надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» створює правові основи для усунення передумов ведення бізнесу з використанням олігархічних схем.

Основними чинниками подолання корупції є досконале антикорупційне законодавство і дієві антикорупційні органи. За останні роки в Україні набули чинності низка нормативно-правових актів, які визначають правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Нині в Україні сформовано досить розгалужену структуру антикорупційних органів, які мають можливість охопити увесь спектр антикорупційних заходів починаючи з розробки антикорупційної стратегії, формування та реалізації державної антикорупційної політики, попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і завершуючи здійсненням справедливого правосуддя в кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів.

За сучасного стану наявні антикорупційне законодавство і антикорупційні органи зможуть забезпечити реалізацію закладеного у них потенціалу лише при умові завершення судової реформи і збереженні у вищого керівництва держави політичної волі щодо боротьби з корупцією.

Список використаних джерел:

1. GDP per capita (current US\$). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> (Date of Access : 18.11.2021).
2. Індекс сприйняття корупції-2020. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/> (дата звернення: 18.11.2021).
3. Корупція «з'їдає» до 2% зростання економіки України – МВФ. URL: <https://hromadske.ua/posts/korupciya-zyidaye-do-2-zrostannya-ekonomiki-ukrayini-mvf> (дата звернення: 18.11.2021).
4. П'яте щорічне опитування іноземних інвесторів. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/2020_ForeignInvestorSurvey_Presentation_ua.pdf (дата звернення: 18.11.2021).
5. Україна від корупції щороку втрачає 955 мільярдів. URL: <https://nashigroshi.org/2021/03/14/ukraina-vid-koruptsii-shchoroku-vtrachaie-955-mil-iardiv/> (дата звернення: 19.11.2021).